

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 811.112.2

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ ПІДМОВИ ВЕТЕРИНАРІЇ У КОНТЕКСТІ УКРАЇНОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ

С. М. АМЕЛІНА, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології і перекладу

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ)*

E-mail: svetlanaamelina@ukr.net

І. М. ГОПАК, студентка магістратури

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ)*

E-mail: irahopak@gmail.com

Анотація. У статті висвітлено структурно-семантичну характеристику ветеринарних термінів англійської мови у контексті україномовного перекладацького процесу. Представлено класифікацію ветеринарних термінів. Досліджено способи перекладу ветеринарних термінів засобами української мови.

Ключові слова: ветеринарна термінологія, термін, семантика, способи перекладу

Актуальність. Перекладацький аналіз структурно-семантичних характеристик ветеринарних термінів англійської мови є актуальним і важливим для досягнення адекватності під час їхньої передачі засобами української мови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема вивчення структурних та семантичних особливостей англійської мови лексичних одиниць підмови ветеринарії у перекладацькому аспекті знайшла своє місце у роботах С.А. Яковлевої, М.І. Матвійчука, І.В. Мотченко, С.В. Швецової та ін.

Метою статті є вивчення способів україномовного перекладу ветеринарних термінів англійської мови з урахуванням їх структурних та семантичних особливостей, яка зумовлює необхідність розв'язання таких завдань:

- визначити поняття ветеринарного терміну;
- дослідити структурні та семантичні особливості ветеринарного терміну;
- проаналізувати способи перекладу ветеринарних термінів засобами української мови.

Методи. Для досягнення поставленої мети було застосовано описовий і зіставний методи, структурний метод, метод лінгвістичного опису та спостереження, аналіз, синтез, узагальнення, систематизація.

Результати. Вивчення цього корпусу мовного матеріалу зумовлено, перш за все, інтересом сучасної лінгвістики до вивчення окремих термінологічних систем з метою виявлення загальних закономірностей їх розвитку, недостатньою розробленістю цілого ряду теоретичних і практичних питань загального і приватного термінознавства, що стосуються змісту і функціонування термінологічних одиниць, недостатньою вивченістю термінологічних одиниць, які існують у галузі ветеринарної науки.

Перш ніж безпосередньо перейти до аналізу термінів підмови ветеринарії, слід зазначити, що ветеринарна термінологія є одним із специфічних пластів лексики, яка в силу особливостей структурно-семантичного, словотворчого і стилістичного характеру відрізняється від загальноживаних слів і, тим самим, займає особливе місце в лексичній системі мови [3, с. 3]. Ветеринарна термінологія – це система стандартизованих позначень, побудованих на взаємозв'язку названих понять, що виявляються в процесі комунікативної і пізнавальної діяльності у даній галузі науки.

Термін – це слово чи підрядне словосполучення, яке має спеціальне значення, виражає і формує професійне поняття і застосовується в процесі пізнання і засвоєння наукових і професійно-технічних об'єктів і відношення між ними [6, с. 50]. Під значенням терміна, на думку Е.Ф. Скороходька, слід розуміти співвіднесеність його форми з характеристикою термінованого класу предметів, що визначаються, з одного боку, особливостями предметів цього класу, а з іншого – місцем цього терміна в системі мови, а також обумовлюючи можливість індукування в усвідомленні поняття про цей клас предметів [7].

При визначенні поняття «термін» лінгвісти наголошують на структурних та морфологічних характеристиках лексичної одиниці терміносистеми, зауважуючи, що це можуть бути як моно-, так і полілексемні одиниці номінативної та вербальної природи, її високій інформативності, компактності та однозначності, наголошуючи на її особливості бути стислою заміною відповідного розгорнутого опису чи визначення поняття [5, 121]. Але треба зазначити, що у кожному визначенні терміну поділяється точка зору, що термін містить в собі таку властивість, як співвіднесеність з поняттям, реалією, предметом, явищем певної сфери, які він означає.

За структурною характеристикою більша частина ветеринарних термінів є похідними. З них переважну більшість складають так звані терміни-словосполучення, а також терміни, створенні за допомогою різних способів словотворення (суфіксація, префіксація, словоскладання). Таким чином, ветеринарні терміни за структурною характеристикою можна класифікувати таким чином :

1. прості (складаються з одного слова): *heteroxeny* – *гетероксенія*; *pricket* – *дворічний молодий олень*; *instar* – *личинкова стадія*;
2. складні (складаються з двох слів): *prolific race* – *продуктивна порода*; *vessel wall* – *стінка судини*, *black fly* – *симуліда, мошка*.
3. терміни-словосполучення (складаються із кількох компонентів):
 - прості словосполучення, тобто «синтаксично організовані і семантично цілісні сполучення двох повнозначних слів, які виражають єдине складне значення» [1, с.8]: *beef grading* – *класифікація яловичини*; *plaster splint* – *гіпсова шина*; *raw milk* – *сире молоко*.
 - складні словосполучення, які є результатом поширення: *cardiac racing syndrome* – *синдром стрибаючого серця*; *rapid agglutination test* – *аглютинаційний експрес-тест*; *veterinary emergency duty* – *ветеринарне чергування*.

У силу історично сформованих умов терміни і словотворчі елементи латино-грецького походження широко використовуються в більшості мов світу. Їх називають інтернаціоналізмами. Найбільш систематичний та всеохоплюючий розвиток інтернаціоналізми отримали у ветеринарно-медичній термінології [2, с. 17].

Такі грецькі префікси і корені як *hypo-*, *hyper-*, *-hydro-*, *-aesth-*, *-aem-* *haem-*, *-pharm-* можна знайти у низці ветеринарних термінів: *hypodermic* – підшкірний; *hyperaemia* – гіперемія; *hydrothorax* – грудна водянка та інших [9].

Щодо латинських коренів та префіксів, то вони зустрічаються набагато частіше. Такі латинські префікси і корені як *duct-*, *-migr-* *-mot-*, *-rupt-*, *sub*, *inter*, *trans-* зустрічаються у наступних словах-термінах: *abduction* – відведення, *migration* – міграція [9] та інших.

Таке явище як скорочення або аббревіатури також досить поширене у ветеринарії. В науковій літературі виділяють, як правило, чотири моделі утворення аббревіатур: ініціальна аббревіація, усічення, стягнення, змішана аббревіація [8]. Для сучасної ветеринарної термінології на матеріалі англійської мови характерні такі типи аббревіатур:

1. Однозначні скорочення: *C* (*cough*) – кашель, *F* (*female*) – самка, *M* (*male*) – самець.

2. Двозначні скорочення: *AB* (*antibiotic*) – антибіотик, *BP* (*blood pressure*) – кров'яний тиск, *BT* (*blood test*) – аналіз крові.

3. Тризначні скорочення: *ANS* (*autonomic nervous system*) – вегетативна нервова система, *CVS* (*cardiovascular system*) – серцево-судинна система, *DNA* (*deoxyribonucleic acid*) – ДНК.

4. Чотиризначні скорочення: *TWBC* (*total white blood cells*) – число білих кров'яних клітин, *EDUD* (*eating, drinking, urinating and defecating*) – прийом їжі і рідини, сечовипускання і дефекація в нормі [10].

Не менш важливу роль у процесі перекладу ветеринарних термінів відіграє й їх семантична природа. До проблематики семантичного термінознавства в першу чергу належать питання відповідності термінів зі співвідносними їм поняттями.

Перш ніж розглядати значення ветеринарного терміну, слід дати визначення лексичного значення слова.

За класичним визначенням В.С. Виноградова, лексичне значення слова – це «предметно-речовий зміст, оформлений за законами граматики цієї мови і є елементом загальної семантичної системи словника цієї мови» [1, с. 132].

Сучасна мова науки й техніки висуває до терміну кілька вимог. Найважливішими з них є такі:

1. Термін повинен відповідати правилам і нормам певної мови.
2. Термін повинен бути систематичним.
3. Термінові притаманна властивість дефінітивності. Тобто, кожен термін зіставляється з чітким окремим визначенням, що орієнтує на відповідне поняття.
4. Термінові властива відносна незалежність від контексту.
5. Термін повинен бути точним, хоча в субмовах мають місце численні «хибно орієнтовні» (термін Д.С. Лотте) одиниці [4].
6. Термін повинен бути однозначним (тут слід зробити одне істотне уточнення: такої однозначності слід домагатися в межах однієї терміносфери, бо на рівні кількох субмов полісемія термінів – явище досить поширене).
7. Термінології не притаманна синонімічність, яка заважає взаєморозумінню.
8. Терміни експресивно нейтральні, хоча тут правильніше казати не про експресивність терміна чи виразу, а скоріше про інтенсивність деяких семантичних складових [3, с.12-13].

Щодо ветеринарної термінології, то їй притаманні такі особливості як наявність дефініції, максимальна абстрактність, моносемічність, відсутність експресії та емоційного забарвлення, стилістична нейтральність, співвіднесеність зі спеціальними поняттями і суворі логічність.

На основі структурного та семантичного аналізу ветеринарної термінології можна виділити такі основні способи перекладу ветеринарних термінів:

1. Транскодування (транскрипція, транслітерація): *genome* – *геном*, *plasma* – *плазма*, *microtomy* – *мікротомія* [10].

2. Калькування: *plasma substitute* – *замінник плазми*, *fat cow syndrome* – *синдром жирної корови*, *muscle dystrophy* – *дистрофія м'язів*[10].

3. Описовий переклад: *ovoviviparity* – *яйцеживородство*, *відкладання ембріонних яєць*, *taeniafuge* – *засіб*, *що проганяє стрічкових червів*[10].

4. Перестановка: *feed calculation* – *калькуляція раціону*, *clean wool weight* – *маса чистої шерсті*, *bursal disease* – *хвороба Гумборо* [10].

Висновки і перспективи. Таким чином, можна зробити висновок, що поняття ветеринарного терміну є досить новим, і пов'язаним, в першу чергу з тим, що ветеринарна медицина як наука сформувалась, зовсім недавно, в кінці XIX – на початку XX століття. Терміносистема ветеринарії, поповнюється все новими термінами і тому вимагає більш ґрунтовного дослідження. Для адекватного відтворення вихідного терміну засобами української мови необхідно приділяти увагу його структурним та семантичним особливостям при перекладі. За структурною класифікацією більшість ветеринарних термінів є похідними та складними. Найпоширенішими способами перекладу ветеринарних термінів є такі: транскодування, калькування, перестановка та описовий переклад.

Список використаних джерел

1. Виноградов В.С. Перевод: общие и лексические вопросы / В.С. Виноградов. – М. : Книжный дом, 2006. – 240 с.

2. Вульф В.Д. Латинский язык и основы ветеринарной терминологии / В.Д. Вульф. – М.: Агропромиздат, 1988. – 176 с.

3. Д'яков А.С. Основы терминотворения: семантические та соціолінгвістичні аспекти / А.С. Д'яков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько. – К.: Вид. дім «KM Academia», 2000. – 218 с.

4. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии / Д.С. Лотте. – М.: Наука, 1961. – 342 с.

5. Мотченко, И. В. Основные тенденции в формировании английской медицинской терминологии: автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04 / И.В. Мотченко. – М., 2001. – 20 с.

6. Павлова О.І. Основы терминоведения: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.І. Павлова. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 200 с.

7. Скороходько Е.Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу) / Е.Ф. Скороходько. – К.: Логос, 2006. – 98 с.

8. Яковлева С.А. Сокращения как лингвистическая особенность ветеринарных терминов (на материале английского языка) / С.А. Яковлева // «Magister Dixit» – научно-педагогический журнал Восточной Сибири. – 2011. – № 4 (12).

9. Вакулик І.І. Латинсько-український та українсько-латинський словник ветеринарно-медичних термінів / І.І. Вакулик. – К.: 2010. –248 с.

10. Словарь ветеринарных терминов на 4-х языках: английский, немецкий, французский, русский / Под общ. ред. Г. Ильхмана. – М.: АСТ, Астрель, 2003. – 416 с.

References

1. Vynohradov V.S. Perevod: obshchye y leksycheskiye voprosy [Translation: general and lexical questions]/ V.S. Vynohradov. Knyzhny dom. – Moskva, 2006.– 240 s.
2. Vul'f V. D. Latynskyy yazyk i osnovy veterynarnoy termynolohyy [Latin language and the basics of veterinary terminology]/ V. D. Vul'f . Ahropromyzdat. – Moskva, 1988. – 176 s.
3. D'yakov A.S. Osnovy terminotvorenyya: semantychni ta sotsiolinhvistychni aspekty [Fundamentals of terminology: semantic and sociolinguistic aspects]/ A. S. D'yakov, T.R. Kyyak, Z. B. Kudel'ko. Vyd. dim «KM Academia». – Kyiv, 2000. – 218 s.
4. Lotte D. S. Osnovy postroenyia nauchno-tekhnycheskoy termynolohyy [Basics of scientific and technical terminology building]/ D.S. Lotte. Nauka. – Moskva, 1961. – 342 s.
5. Motchenko, Y. V. Osnovnye tendentsyy v formirovaniy anghlyyskoy medytsynskoy termynolohyy [The main tendencies in the formation of the English medical terminology]/ Y. V. Motchenko. – Moskva, 2001. – 20 s.
6. Pavlova O.I. Osnovy terminoznavstva: navchal'nyy posibnyk dlya studentiv vyshchikh navchal'nykh zakladiv [Fundamentals of terminology: a textbook for university students] / O. I. Pavlova. Volyns'ki oberehy, – Rivne, 2011. – 200 s.
7. Skorokhod'ko E.F. Termin u naukovomu teksti (do stvorenyia terminotsentrychnoyi teorii naukovoho dyskursu) [The term in the scientific text (to create term centered theory of scientific discourse)]/ E. F. Skorokhod'ko. Lohos, – Kyiv, 2006. – 98 s.
8. Yakovleva S.A. Sokrashchenyya kak lnhvystycheskaya osobennost' veterynarnykh termynov (na materyale anghlyyskoho yazyka) [Abbreviations as a linguistic feature of veterinary terms (on a material of English language)] / S. A. Yakovleva. «Magister Dixit» – nauchno-pedahohycheskyy zhurnal Vostochnoy Sybyry. – 2011. – № 4 (12).
9. Vakulyk I.I. Latyns'ko-ukrayins'kyy ta ukrayins'ko-latyns'kyy slovnyk veterynarno-medychnykh terminiv [Latin-Ukrainian and Ukrainian-Latin dictionary of veterinary and medical terms]/ I.I. Vakulyk. – Kyiv. 2010, – 248 s.
10. Slovar' veterynarnykh termynov na 4-kh yazykakh: anghlyyskyy, nemetskyy, frantsuzskyy, russkyy / Pod obshch. red. H. Yl'khmana [Dictionary of veterinary terms in 4 languages: English, German, French, Russian / ed. by H. Yl'khmana]. Astrel', – Moskva, 2003. – 416 s.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛИЙСКИХ ТЕРМИНОВ ПОДЪЯЗЫКА ВЕТЕРИНАРИИ В КОНТЕКСТЕ УКРАИНОЯЗЫЧНОГО ПЕРЕВОДА

С. М. Амелина, И. М. Гопак

Аннотация. В статье освещена структурно-семантическая характеристика ветеринарных терминов английского языка в контексте украиноязычного переводческого процесса, представлена классификация ветеринарных терминов, а также исследованы способы перевода ветеринарных терминов средствами украинского языка.

Ключевые слова: ветеринарная терминология, термин, семантика, способы перевода

STRUCTURAL AND SEMANTIC PECULIARITIES OF ENGLISH TERMS IN THE VETERINARY SUBLANGUAGE IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN TRANSLATION

S. M. Amelina, I. M. Hopak

Abstract. Terminology issues as a component part of general linguistics problematics are seen through the perspective of modern linguistics, since terminological systems are changing and being replenished with new concepts in accordance with changes of scientific knowledge level. The article deals with the definition, actual problems and difficulties of translation of veterinary terms, particularly in structural and semantic aspect. Analyzing veterinary terminology, the classification of veterinary terms based on their structural peculiarities is presented and their functioning in certain context is described. Semantic nature plays no less important role in the translation of veterinary terms. It is defined that veterinary terminology has such inherent features as the presence of definitions, monosemanticity, lack of expression and emotional coloring. To solve the problems of terminology and translation terms it is found the peculiarities of veterinary vocabulary translation from English into Ukrainian. The main methods of veterinary vocabulary translation from English into Ukrainian are determined: transcoding, loan-translation, descriptive translation and permutation. To overcome difficulties that arise while translating veterinary terms, it is necessary to study their polysemy, synonymy, antonymy, word-structure and methods of translation.

Keywords: veterinary terminology, term, semantics, methods of translation

УДК 811.112.2

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКИХ ТЕРМІНІВ РОСЛИННИЦТВА І ЇХ ПЕРЕКЛАД

С. М. АМЕЛІНА, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології і перекладу

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

E-mail: svetlanaamelina@ukr.net

В. О. ОВЧАРЕНКО, студентка магістратури

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

E-mail: vika_ov@bk.ru

Анотація. У статті схарактеризовано термінології рослинництва у сучасній німецькій мові. Встановлено, що рослинництво як одна з провідних галузей аграрного сектора має розгалужену терміносистему. Визначено, що найбільш поширеним способом перекладу німецьких термінів рослинництва українською мовою є переклад за допомогою лексичного еквівалента. Можливим є також застосування при виконанні перекладу прагматичних модифікацій.

Ключові слова: терміносистема, термін, переклад, спосіб перекладу, еквівалент

Актуальність. Адекватність перекладу галузевих матеріалів будь-якої сфери економіки пов'язана зі знанням і коректним використанням відповідної